

In deze rubriek, die in het vorige nummer van start ging, vertellen auteurs welke schrijverslessen ze hebben getrokken uit de lezing van een bepaald boek. In deze aflevering vertelt Bianca Boer, schrijver en schrijfdocent bij de SKVR in Rotterdam, aan de hand van George Orwells 1984 hoe het boek haar heeft veranderd.

Door 1984 van George Orwell heb ik een andere kijk op literatuur gekregen. Vijftien jaar geleden las ik het voor het eerst. Ik ben het me blijven herinneren, in tegenstelling tot vele andere boeken. Waarom? Orwell schreef 1984 in 1948 en een jaar later werd het voor het eerst gepubliceerd. Toen was 1984 de toekomst. Vanaf de eerste zin van zijn roman - 'Het was een heldere, koude dag in april, en de klokken sloegen dertien' - weet ik dat de wereld waarin het verhaal zich afspeelt anders is dan onze wereld. Toch geloof ik deze wereld. Dat komt door de details die Orwell gebruikt. Het is maar een stap verder dan onze wereld. Je hebt er klokken, maar klokken met een wijzerplaat van twaalf uur zijn een rareteit. Met de hand schrijven wordt niet meer gedaan, mensen schrijven met hun stem, in zogenoemde 'spreekschrijvers'.

Alle details hebben betekenis en zorgen ervoor dat ik geloof in de beklemmende wereld die Orwell scheidt. In die wereld wordt iedereen voortdurend in de gaten gehouden door 'teleschermen'. Emoties worden gecontroleerd door de dagelijkse Twee Minuten Haat. Overal hangen posters van Grote Broer, leider van de Partij. Hij kijkt je voortdurend aan. De hoofdpersoon, Winston Smith, werkt op het Ministerie van Waarheid, waar hij voor het regime onwelgevallige gegevens uit kranten en publicaties rechtzet.

Verzet

Winston Smith begint een dagboek, een geschreven dagboek, terwijl hij weet dat dat gevaarlijk is. Hij is 39 jaar en woont alleen. Hij houdt van zijn werk, toch houdt hij niet van Grote Broer. Hij is ervan overtuigd dat er meer mensen moeten zijn die de Partij haten. Het dagboek is zijn eerste verzet tegen het systeem en de Partij. Hij lijkt op mij, hij zou mijn buurman kunnen zijn. Daarom wil ik dat het hem lukt een individu te zijn. Ik gun hem zijn liefdesrelatie met Julia (liefde voor iemand anders dan Grote Broer is verboden). Ik wil, net als hij, geloven dat liefde overwint. Pagina 180 van de 41ste druk, de pocketeditie: *'Nee', zei hij met iets meer hoop, 'nee; dat is volkomen waar. Ze kunnen niet in je binnenste komen. Als je kunt voelen oat het de moeite waard is om mens te blijven, zelfs als het geen enkel effect kan hebben, dan heb je ze verslagen.'*

Er blijkt een geheim Broederschap te bestaan, en zelfs een geheim boek dat Winston niettemin in handen krijgt.

Dan gebeurt waar hij en ik bang voor zijn: de Denkpolitie komt hem en Julia halen. Het systeem is zo sterk en zo almachtig dat het Winstons verzet heeft voorzien. Verzet is door de partij gecultiveerd en daarmee onderdeel van het systeem. O'Brien, leider van de Broederschap, is in werkelijkheid een verrader, een hoog Partijlid.

Winston wordt in het Ministerie van Liefde gemarteld. Pagina 279: *O'Brien stak de vingers van zijn linkerhand omhoog, zonder de duim. 'Dat zijn vijf vingers. Zie je vijf vingers?'*

'Ja.'

En hij zag ze inderdaad, een vluchtig ogenblik, voordat zijn denken weer veranderde. Hij zag vijf vingers, zonder enige vervorming. Toen was alles weer normaal, en de oude angst, de haat en de verbijstering keerden op slag weer terug. Maar dat ogenblik was er geweest - hoe lang wist hij niet, dertig seconden misschien - een ogenblik van stralende zekerheid, toen elke nieuwe suggestie van O'Brien een stuk leegte had opgevuld en absolute waarheid was geworden, en toen twee plus twee even goed drie had kunnen zijn als vijf, als iemand daarop had gestaan.

Hoe verder het verhaal gaat, hoe meer ik zie dat niemand, ook Winston niet, is opgewassen tegen het systeem. Doodgaan is dan het enige mogelijk verzet. Winston, van wie ik zo ben gaan houden, hem wens ik dood! Maar ook dat mag niet. Het systeem overwint en Winston heeft Grote Broer lief.

Onuitwisbaar

Voor mij is er een tijd voor 1984 en een tijd erna. Voor wordt bevolkt door een waslijst boeken die op een of andere manier ruimte laten voor een prettig einde. Ook al lopen ze niet goed af, de hoofdpersoon heeft nog een beetje geluk: beste lezer, onze held is de liefde van zijn leven kwijtgeraakt maar hij heeft de hond nog. In Orwells roman gebeurt dat niet. Dit boek is zo goed omdat er geen hoop meer is voor Winston.

Als ik aan een boek werk, woon ik als schrijver een tijd samen met mijn hoofdpersoon. Bij alles wat ik doe of zie, kan het gebeuren dat ik daarbij aan mijn hoofdpersoon denk. Dat is de kleur van de lucht die hij bedoelt, dat is het merk sigaretten dat hij rookt. Ik raak op hem gesteld, ik heb hem met veel moeite gemaakt en ik wil zijn tragisch einde voorkomen. Dan denk ik aan 1984. Orwell vernietigt Winston, zelfs zijn gedachten raakt hij kwijt.

Mijn hoofdpersoon is niet het belangrijkste, hij is slechts onderdeel van mijn verhaal. Als het verhaal er beter van wordt, moet hij ten onder gaan. Dat levert de totale beklemming van 1984 op. Daarmee is het George Orwell gelukt om onuitwisbaar in mij achter te blijven. Dan weet ik weer wat me te doen staat.

George Orwells 1984 is nu als 'mid price editie' te koop voor € 12,50. De Arbeiderspers, ISBN 90-2953 8236, 43ste editie.

BIANCA BOER
SCHRIJVEN OKTOBER 2005